

Fjølbroyni – ikki margfeldi

JAN SØRENSEN

lívfrøðingur og hjárit-høvundur í kap. 3, 4 og 5

Fyri góðum mánað síðan gav Føroya skúlabókagrunnur út bókina “Føroya náttúra – lívfrøðiligt margfeldi”. Eitt megnarverk um føroyska náttúru, ið kemur at standa sum ein bókmentaligur varði í mong ár frameftir. Bókin er hegnisliga lögð til rættis og sera snotilig og væl úr hondum greidd. Nógv góð fólk hava skrivað og nógv áhugavert er at lesa.

Lívfrøðiligt margfeldi ella lívfrøðiligt fjølbroyni.

Í formælinum verður sagt at “føroyska heitið fyri “biological diversity” hevur verið umrøtt fleiri ferðir, og ritstjórnin hevur viðtikið er at nýta “lívfrøðiligt margfeldi” í somu merking sum eitt nú danska “biologisk mangfoldighed” og svenska “biologisk mångfald”.

Spyrt tú fólk hvat tey skilja við “margfalt”, fært tú ósvikaliga svarið, at tað er nógvar ferðir. Biður tú tey halda tað saman við at nakað er fjølbroytt, vilja tey uttan himpr siga at tað er øvugt av fjølbroytt. Tí skilji eg ikki at ritstjórnin velur at brúka eitt skeivt og beinleiðis misvísandi heiti. Margfeldi er júst tað øvugta av diversiteti. Diversitetur er tað vit á føroyskum kalla fjølbroyni.

Brot úr orðabókum:
Føroysk – dansk orðabók (Føroya fróðskaparfelag, 1961)
Margfalda mangedoble
Margfaldur mangfoldig

Føroysk orðabók (Føroya fróðskaparfelag, 1998)
Fjølbroyttur: margbroyttur, margháttaður, skiftandi, ymiskur
Fjølbroyni: tað at verða fjølbroyttur
margfalda: gera fleiri ferðir meira, fleiri, at endurgeva í fleiri eintøkum
margfaldur: í stórum tali, mangur, fjøl-mangur

margfeldi: 1. (stór) mongd, nøgd, fjøld
2. fjølbroyni, lívfrøðiligt fjølbroyni

Donsk - føroysk orðabók (Stiðin, 1998)
diverse: ymsir, ymissir, hissini

Donsk - føroysk orðabók (Føroya fróðskaparfelag, 1977 og 1995)
diverse: ymsir, ymissir, hissini

Viðvíkjandi orðinum margfeldi í “Føroysk orðabók”

Sjálvt um fjølbroyni stendur sum merking 2 undir margfeldi í føroysku orðabókini, so meti eg at hetta er ein villa, ið man vera íkominn av ikki nøktandi ráðgeving. Sum heiti er lívfrøðiligt margfeldi ikki gamalt, og tí man onkur hava smíðað orðið nýliga, og tí er ikki rætt at leggja so stóran týðning í hetta. 2. merking er í beinleiðis andsøgn fyrstu, og verður enná lýst sum fjølbroyni.

Endurtøka av útlenskum feili
Størsta orsök til at “viðtikið er “ at brúka orðið margfeldi man vera danska “mangfoldighed” og svenska “mangfald”. Her má sjálvsagða niðurstøðan verða at har onnur hava gjørt skeivt, ikki er neyðugt hjá okkum at gera eftir.

Tá eg fekk frumritið til rættlestur og viðmerkingar, leitaði eg mær ráð hjá íslenskum granskarafelaga, og spurdi hvørji orð vóru brúkt í Íslandi. Har nýta tey oftast “fjölbreytileiki” fyri “diversitet, meðan orðið “fjölbreyni” eisini verður brúkt, men tó ikki so ofta. Fyri heitini “abundance” og “equality” brúka tey orðini “þéttleiki” og “jafnræði “. At hini norðurlondini brúka orðið “mangfold”, kemur helst av at hetta er gamalt orð. Mær vitandi er ikki vanligt, at smíða nýggj orð í hesum londum. Tey hava havt valið millum orðini “diversitet” ella “mangfold”. Í dagligari talu tosa tey um diversitet og í meira hátíðarligum formi um mangfold, sum ikki er

nøktandi, men tó einasta valið tey hava.

Species richness o.a.
Bókin “Føroya náttúra” lýsir í høvuðsheitum tað, sum á enskum eitur “species richnes”, ella margfeldi av sløgum. Hetta er sjálvsagt ein partur av tí, sum vit vanliga fata sum lívfrøðiligt fjølbroyni. Hetta er tað mest grundleggjandi og mest einfalda, men á ongan hátt ein nøktandi lýsing av lívfrøðiligum fjølbroyni.

Ritstjórnin hevur helst valt at halda bókina á einum einføldum støði, soleiðis at hon kann lesast av øllum, og hevur tí ikki gjørt so nógv burtúr.

Sjálvur havi eg dagliga brúk fyri at kunna skriva og tosa um fjølbroyni, javnleika, ójavna, títteleika og margfeldi av sløgum. Hetta svarar til ensku heitini diversity, equality, heterogenity, abundance og species richness. Bókin Føroya náttúra viðgerð ikki hesi viðurskipti, men í høvuðsheitum bert tað sum eitur “species richness”, tað sum eg haldi eitur “marfeldi av sløgum”. Eitt meira beinrakið heiti kundi tí verið “Føroya náttúra – margfeldi av sløgum”

Við tað at ritstjórnin hevur valt at javnstilla orðini “biological diversity” og “lívfrøðiligt margfeldi”, hevur hon lagt lunnar undir skeivari og oyðslutari nýtslu av heitum, sum annars ikki eru løtt at gera. Umframt at skapa óneyðugan ruðuleika.

Fylgjurnar eru longu sjónligar.
Dømir um hvussu illa kann gangast:

- Ein tíðindastubbi, ið stóð at lesa í Sosialinum herfyri : TEIR GRØNU SKÓTARNIR FARA Á MARGFALDA SKÓTALEGU”. (blaðfólkið meinti sjálvsagt at skótagan var fjølbroytt).
- Nýggi postverksstjórnin heldur at “Margfeldi og samstarv eru lyklaorð”, hann meinar sjálvsagt ikki at arbeiði skal verða einstátta, men fjølbroytt.
- Løgtingið viðgerð “Uppskot til samtyktar um

lívfrøðiligt margfeldi”, sum byrjar soleiðis ”Løgtingið heitir á landsstýrið um beinanvegin at taka stig til at lýsa margfelda lívið í føroysku náttúruni ...”. Her skuldi sjálvsagt staðið fjølbroyni og fjølbroytta.

Av hesum er greitt at fólk longu velja at brúka “margfeldi” í staðin fyri “fjølbroyni” og “margfalt” í staðin fyri “fjølbroytt”. Hetta er eftir mínum tykki bæði skeivt og harmuligt.

Upprunin til feilin
Einki er at ivast í at feilurin longu er íkominn í 1993, tá Løgtingið samtykti sáttmálan um lívføðiligt margfeldi.

Endaviðmerking
Í “Donsk - føroysk orðabók” (Føroya fróðskaparfelag, 1977 og 1995) eins og í “Donsk - føroysk orðabók” (Stiðin, 1998) stendur at orðið “DIVERSE” á føroyskum merkir: ymsir, ymissir, hissini. Eitt uppskot kundi tí eisini verið at kalla “biological diversity” fyri “lívfrøðigan ymiskleika”, “lívfrøðiligt ymsi” ella bara “ymsi”.

Í framhaldi av hesum kundi “THE DIVERSE NATURE” tí verið umsett soleiðis: Ymsa føroyska náttúran – Ymiska føroyska náttúran - Fjølbroytta føroyska náttúran. Tað ber ikki til at siga Margfelda føroyska náttúran, tað gevur onga meaning tí tað merkir at náttúran er einstáttað.

Sum onkur segði “Vi begriber med vores begreber” og tí er neyðugt at tey, sum fáast við diversitets-hugtakið tosa sama mál. Tað skal vera mín vón, at fólk gevast at brúka beinleiðis misvísandi heiti margfeldi, og heldur brúka orðið fjølbroyni.

At eg ikki fari heilt skeivur, sæst um ein slær upp í orðalistanum aftast í bókini (Føroya náttúra, síða 234). Har stendur soleiðis:

Lívfrøðiligt margfeldi: fjølbroyni viðvíkjandi livandi verum ...

Samkynd og lógarbroyting

JÓANNES

DALSGARÐ

Velbastað

Fyri aðru ferð í eitt ár viðger løgtingið eina lógarbroyting, sum hevur við sær, at tað verður revsivert at gera mannamun á fólk, sum eru samkynd, eins og tað er revsivert at gera mun á fólk vegna húðarlit, trúgv v.m.

Tað skammiliga hendi, tá málið var fyri seinast, at næstan tveir triðingar av løgtinginum vóru ímóti lógarbroytingin og góðtøku sostatt, at munur kann gerast á fólk.

Nú málið er komið aftur á ting, hava fleiri tinglimir talað ímóti broytingini í fjølmíðlunum.

Oftast er talan um vánaligar undanfærslur, so sum at happing ongantið eigur at fara fram, og at tey samkyndu ikki eru verri fyri enn onnur.

Her verður tosað móti betri vitan, tí tað eru fleiri ítøkilig dømir um, at samkynd eru verri fyri í samfelagnum enn onnur, og nú í seinastuni hava vit fingið prógv um, at persónur er illa viðfarin, tí hann er samkyndur. Løgreglan sigur seg ikki hava nóg gott lógargrundarlag fyri at verja samkynd móti happing og ágangi.

Ein tílík hending og aðrar siga okkum so mikið, at tað er neyðugt við eini lógarbroyting, sum tryggjar teimum samkyndu somu rættindi, sum aðrir borgarar hava.

Tey, sum eru ímóti lógarbroytingini, himprast ikki við at taka bíbliuna til hjálpar. Tey sleingja um seg við skriftstøðum.

Tað eru ikki bara tingfólk, sum eru á gosi, eisini leikfólk taka til orðanna og siga seg prógva, at lógarbroytingin stríðir móti orði bíbliunnar við at vísa til ávís skriftstøð.

Í Dimmalætting 20. oktober í ár er lesarabræv, har víst verður til skrift-

støð í gamla og nýggja testamenti, sum skulu siga frá, hvat bíblían heldur um tey samkyndu.

Eg fari at ráða brævskrivaranum og øðrum til at lesa eitt sindur meira í bíbliuni, so koma tey kanska fram á líknisið um tollaran og farisearan.

Vónandi fáa tey so mikið burtúr, at tey aftur seg við aftur at døma onnur menniskju, sum ikki eru sum tey sjálv.

Annars hevur søgan víst okkum, at tað spyrst einki gott burtúr, tá religiön og politikkur verða blandað saman.

Í 1948 skrivaði suðurafrikanin Alan Paton skaldsøguna Grát mítt elskaða land, sum lýsir støðuna hjá svarta fólkinum undir apartheidstýrinum.

Nú eru útvíð 60 ár, síðan hann skrivaði hesi orð, og vit føroyingar hava sett okkum sum mál at vera fremsta tjóð í heiminum um átta ár.

Ikki minst í hesum sambandi er tað hugstoytt og ræðandi at hugsa sær til, at vit, eftir at hetta málið endaliga er viðgjørt í løgtinginum, møguliga skulu noyðast at lata orðini hjá Alan Paton vera galdandi fyri Føroyar.

Vónandi kennir løgtingið sína vitjanartíð og samtykkir broytingina, soleiðis at eisini hesin minnilutabólkur fær sømilig livikor her í landinum.

Eiga ikki at blanda okkum upp í Guds lóg

SÓLVIT

SIMONSEN

Eg lurtaði eftir tingfundi viðvíkjandi uppskoti um tey samkyndu, har uppskotstillari vildi

hava fólk til at úttala seg, og fari eg tí at loyva mær at siga mína meaning.

Man skal vera varin sum kristin tjóð, ikki at blanda seg upp í Guds lóg. Í Gamla Testamenti 18. kap. í triðju Mósebók 22. vers stendur soleiðis skrivað: Tú

mást ikki hava samlegu við mann eins og við kvinnu; tað er andstygð.

Og í Nýggja Testamenti, Rómverjabrævið 1. kap. 26. og 27. vers: Tí gav Guð teir upp í skammloysis girndir; tí at bæði konufólk teirra skiftu hin náttúrliga umgang

um við hin ímóti náttúruni, v27 og á sama hátt lögdu eisini mannfólkini av hin náttúrliga umgang við konufólk og brunnu í fýsni sínum hvør at øðrum, so at mannfólk gjørdur skemd- argerð við mannfólki og fingi afturfyri á seg sjálvar

tað viðurlag fyri villu sína, sum beint var.

Tí meini eg man skal vera varin at fara og gera eina lóg fyri ein einstakan bólk, um ikki lógin heldur yvir fyri menniskjum, sum antasta onnur fólk, so geri hana so at hon heldur. Eg

ivist ikki í, at hesi fólk eru líka friðarlig og góð sum øll onnur menniskju og tí eiga tey saman við øðrum menniskjum at fáa frið.

Hetta er ikki skrivað við nakrar ringari meaning, men sum sagt, biðið er um meiningar og hetta er mín.